

انتشارات، شماره ۵۱۹

دستنامه مامای داپزشکی

ویرایش دوم

تالیف:

پیترو. جی. جی. جکسون

ترجمه:

دکتر امیر هوشنگ فلاح راد - دکتر مسعود طالب خان گروسی - دکتر نیما فرزانه

سرشناسه:	جکسون، پيتر، جی. جی. Jackson, Peter G. G.
عنوان و نام پديد آور:	دستنامه مامایی دامپزشکی / تأليف پيتر، جی. جی. جکسون؛ ترجمه امير هوشنگ فلاح راد، مسعود طالب خان گروسی، نیما فرزانه.
مشخصات نشر:	مشهد: دانشگاه فردوسی (مشهد)، ۱۳۸۷.
مشخصات ظاهری:	۵۰۰ ص.: مصور: ۱۴ × ۲۱ س م.
فروست:	(دانشگاه فردوسی مشهد؛ شماره ۵۱۹).
شابک:	(ISBN: 978-964-386-185-8).
وضعیت فهرست نویسی:	فیا.
یادداشت:	Handbook of veterinary obstetrics, 2nd ed, c2004. عنوان اصلی:
موضوع:	دامها -- زایمان.
شناسه افزوده:	فلاح راد، امير هوشنگ، ۱۳۲۸ - ، مترجم.
شناسه افزوده:	طالب خان گروسی، مسعود، ۱۳۴۴ - ، مترجم.
شناسه افزوده:	دانشگاه فردوسی مشهد
رده بندی کنگره:	۱۳۸۷ ۵۵۸ ج ۸۸۷ / SF
رده بندی دیویی:	۶۳۶/۰۸۹۸۲
شماره کتابخانه ملی:	۱۳۲۱۱۶۶

انتشارات، شماره ۵۱۹

دستنامه مامایی دامپزشکی

(ویرایش دوم)

تأليف

پيتر، جی. جی. جکسون

ترجمه

دکتر امير هوشنگ فلاح راد - دکتر مسعود طالب خان گروسی

دکتر نیما فرزانه

ویراستار علمی

دکتر کامران سرداری

وزیری، ۵۰۰ صفحه، ۱۰۰۰ نسخه، چاپ اول، پاییز ۱۳۸۷

امور فنی و چاپ: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد

بها: ۷۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

۵	دیباچه چاپ اول
۹	دیباچه چاپ دوم
۱۱	مقدمه مترجمان
۱۳	فصل اول زایمان طبیعی
۳۷	فصل دوم مشکلات آبستنی
۷۷	فصل سوم مدیریت بالینی موارد سخت زایی
۸۹	فصل چهارم سخت زایی در گاو
۱۷۷	فصل پنجم سخت زایی در مادیان
۲۲۳	فصل ششم سخت زایی در میش
۲۵۹	فصل هفتم سخت زایی در بز
۲۶۵	فصل هشتم سخت زایی در خوک
۲۸۷	فصل نهم سخت زایی در سگ و گربه
۳۳۹	فصل دهم سخت زایی در دیگر گونه ها
۳۵۱	فصل یازدهم عمل سزارین
۴۰۱	فصل دوازدهم فیتوتومی
۴۱۵	فصل سیزدهم مسایل پس از زایمان در حیوانات بزرگ
۴۶۹	فصل چهاردهم مسایل پس از زایمان در سگ و گربه
۴۷۹	فصل پانزدهم پیش گیری از سخت زایی

دبیاچه چاپ اول

اصطلاح سخت زایی (dystocia) یعنی مشکل به دنیا آمدن و در مقابل آن زایمان طبیعی (eutocia) قرار دارد. سخت زایی ممکن است به این صورت تعریف شود: "عدم توانائی مادر در به دنیا آوردن نوزاد خود بدون کمک دیگران". تشخیص و درمان سخت زایی یکی از قسمتهای مهم فعالیتهای دامپزشکی است. تعداد کمی از کارهای دامپزشکی است که به اندازه به دنیا آوردن یک نوزاد سالم در یک مورد سخت زایی شادی آور و مسرت بخش باشد. در مقابل، تعداد کمی از کارهای دامپزشکی است که در صورت عدم موفقیت همانند مامایی ناموفق، دامپزشک را دچار خمودگی کند.

کارهای مامایی اغلب نیاز به حضور در محل دارد که به معنی دور بودن از مردم و انجام کار در شرایط سخت است. موارد سخت زایی که نیاز به توجه فوری داشته ممکن است زمانی بروز کند که از قبل برای انجام کارهای دیگری برنامه ریزی شده و یا کارهای جاری برای انجام وجود دارند. بعضی از موارد سخت زایی برای صاحب دام بار عاطفی فراوانی دارد. می توان از مواردی که همگان مدت های زیادی را صبر کرده، برنامه ریزی های زیادی انجام داده اند تا اینکه این کار به نتیجه برسد نام برد و حال این مورد به سخت زایی دچار شده است. صاحب دام بسیار هیجان زده است و باید همه چیز به خوبی پیش رود. متاسفانه، مراقبت های پس از زایمان هنوز در حیوانات معمول نیست و کمک در دامپزشکی تا زمانی که یک مورد سخت زایی به خوبی انجام شود مقدور نیست. صاحبان بیماران ما از نظر معلومات بسیار متفاوت می باشند - از تولید کننده ای که سالیان دراز تجربه اندوخته تا صاحبی که تاکنون یک مورد زایمان را نیز ندیده است.

بیماران ما همچنین از نظر ارزش بسیار متفاوت هستند، از یک مادبان تروبرد (Thoroughbred) گران قیمت چند صد هزار پوندی تا یک گربه پیر که دارای ارزش مادی زیادی نمی باشد ولی به لحاظ عاطفی ارزش زیادی برای صاحبش دارد. تمامی آنها نیاز به توجه، انسانیت، مهارت و دانش زیاد ما دارند. دامپزشک ماما ممکن است در برخی از اوقات نیاز به نیروی بدنی زیادی داشته باشد، مثلاً وقتی یک گوساله ۵۰ کیلوگرمی را به دنیای آورد. اما در تمامی اوقات وقتی دستهای ماما در

مجرای زایمان و یا رحم بیمار کار می کند باید با ملایمت و ظرافت کار خود را انجام دهد. مجرای زایمان در تمامی گونه ها به طور طبیعی فقط به اندازه ای بزرگ است که اجازه می دهد جنین از آن عبور کند و قرار نیست که جا برای انگشتان و یا بازوان ماما داشته باشد، اگرچه گاهی این کارها لازم است.

نقطه عطف بین سخت زایی و زایمان طبیعی همیشه مشخص نیست. برای مثال، در برخی از دامداریها توجه زیادی به موارد سخت زایی نه چندان شدید معطوف نمی دارند ولی در بعضی از موارد بدون نیاز واقعی، در امر زایمان دخالت می شود. سخت زایی در تمامی گونه های حیوانات اهلی وجود دارد اما بیشترین میزان وقوع آن احتمالاً در گاو دیده می شود. دلایل سخت زایی را به دو دسته مادری و جنینی تقسیم بندی می کنند که در آنها علت سخت زایی به ویژه مربوط به مادر و یا جنین می گردد. در بسیاری از موارد، هم مادر و هم جنین عامل سخت زایی هستند ولی در موارد بسیاری نیز نمی توان دلیل سخت زایی را تعیین کرد. در هر دسته بندی دلایل فردی وجود دارد که شاخص های آن در گونه های مختلف متفاوت است.

تعدادی از نژادهای دام در یک گونه خاص ممکن است به ویژه مستعد سخت زایی باشند، مثلاً، نژادهای خاصی در میان سگ های براکیوسفال. متأسفانه، لازم بوده است که تعدادی از نژادهای بولدآگ را به عنوان نژاد هائی با زایمان راحت طبقه بندی کرد (که اکثراً اعتقاد دارند که آنها سخت زاستند)، به این معنی که سگهائی که به عنوان سخت زاستند دارای نرخ عمل سزارین بالائی می باشند. وارد کردن گاو هائی از نژاد کنتینتال به انگلستان در حدود ۳۰ سال پیش سبب شد که نرخ سخت زایی در انگلستان به دلیل عدم تعادل نسبی لگن و اندازه جنین در این نژادها به شدت بالا رود. مسایل مشابهی موقعی بروز کرد که جنین هائی از نژادهای گوشتی را به تلیسه هائی با جثه های ضعیف منتقل کردند. در سالهای اخیر سعی شد که سیاستهای تولید مثلی و قوانین، با مسئولیت بیشتری تنظیم شود تا سبب کاهش میزان وقوع برخی از این مشکلات گردد.

در زمانی، موفقیت در مامایی دامپزشکی این بود که صرف نظر از مردن یا زنده بودن جنین ها، باید تمامی آنها از رحم بیرون آورده شوند. معیار کنونی این است که یک جنین زنده را از رحم سالم یک مادر سالم بیرون بیاورند. این امیدواری وجود دارد که محتوای صفحات این کتاب در رسیدن به این هدف کمک لازم را ارایه دهد.

اولین بخش این کتاب توضیحی است بر زایمان طبیعی در گونه های اهلی. جراحان دامپزشک

ممکن است تجربه محدودی در مورد زایمان طبیعی داشته باشند. امید است که مشروح زایمان طبیعی، معلومات پایه‌ای مفیدی ارائه دهد تا بتوان بر آن اساس در مورد ارزیابی علائم سخت زایی و مدیریت آن اقدام کرد. بیماریهای آبستنی که ممکن است زندگی جنین ها و یا مادران را تهدید کند در بخش دوم مورد بحث قرار گرفته است. بسیاری از جنبه‌های رهیافتهای بالینی در گونه‌های مختلف یکسان است. در مورد این مسائل در بخش ۳ بحث خواهیم کرد، تا زمانی که در مورد گونه‌های مختلف سخت زایی را توضیح می‌دهیم از تکرار بیهوده آنها خودداری کنیم.

در بخشهای ۴ الی ۹ مسائل مربوط به سخت زایی در گونه‌های اهلی مورد بحث قرار می‌گیرد. در هر بخش میزان وقوع، دلایل، مطالعات و درمان سخت زایی را به طور مشروح بررسی خواهیم کرد. در حیوانات کوچک، مراقبت پس از زایمان مورد بحث قرار گرفته و نیز ممکن است به صاحبان دام در مورد معاینات قبل از جفت‌گیری توصیه‌هایی ارائه شود.

اگرچه بیشتر کارهای مامایی در گونه‌های معمولی اهلی انجام می‌گیرد، سخت زایی ممکن است در گونه‌های کوچک مانند خوکچه هندی و گونه‌های بزرگتر دیگر مانند گوزن و آهو که در قفس نگهداری می‌شوند دیده شود. برخی از مسائل مبتلا به و همچنین مدیریت سخت زایی در این گونه‌ها در بخش ۱۰ آمده است. تذکراتی نیز در مورد مسائل ناخوشایند تخم‌گذاری مربوط به پرندگان قفس و سایر پرندگان داده شده است.

بخش ۱۱ اختصاص داده شده به عمل سزارین در تمامی گونه‌ها و در بخش ۱۲ به فیتوتومی پرداخته شده، که محدود است به گونه‌های بزرگتر که در آن دسترسی به رحم امکان پذیر است. مسائل پس از زایمان در حیوانات بزرگ و کوچک به ترتیب در بخشهای ۱۳ و ۱۴ آورده شده است. در آخر، موضوعات مهم مربوط به جلوگیری سخت زایی از جمله روش‌هایی برای القاء زایمان در بخش ۱۵ پوشش داده شده است.

جهت حفظ سادگی و راحتی مطالعه، منابع اندکی در این کتاب آورده شده است. با این حال، از منابعی که اطلاعات از آنها مستقیماً استخراج شده ذکر و از آنها قدر دانی گردیده است. توضیحات و توصیه‌های ارائه شده در این کتاب عمدتاً از تجربه نویسنده ناشی می‌شود که نتیجه سالیان دراز کار بالینی و تخصصی است. روشهای درمانی که توضیح داده شده است لزوماً تنها روشهای موجود نبوده و برای بحث‌های گسترده‌تر خواندن کتب استاندارد مامایی دامپزشکی را توصیه می‌کنیم. هدف این کتاب توضیح برخی از مسائل مربوط به مامایی دامپزشکی است که

دامپزشکان با آنها مواجه شده و راه‌هایی جهت برطرف کردن این مسائل در دامداری، اصطبل، منزل و یا در هنگام جراحی ممکن است ارائه شود. امید است که محتوای این کتاب در این رشته جالب از دامپزشکی مفید واقع شود. همچنین امیدواریم که حیوانات و صاحبان آنها از این طریق سودی ببرند.

پیتر جی جی جکسون
مترجم دکتر امیر هوشنگ فلاح راد

Prees.um.ac.ir

دیباچه چاپ دوم

چاپ دوم کتاب راهنمای مامایی دامپزشکی همان استخوان بندی پایه خود را که در چاپ اول داشت حفظ کرده است. تمامی ۱۵ بخش آن دوباره بازنگری شده و در بیشتر موارد وسعت بیشتری یافته تا شامل اطلاعات جدید بوده و از شفافیت بهتری برخوردار باشد. آقای جان فولر ۳۰ تصویر جدید به تصاویری که در چاپ اول کتاب داشت اضافه کرده است. تصاویر جدید، نشان دهنده موضوعات نوینی مانند Eclampsia و تب شیر در سگ، و ارزیابی گردن رحم در موارد Ringwomb در گوسفند می باشد. همچنین، رهیافت شکمی - جانبی به رحم در عمل سزارین در گاو نیز نشان داده شده است، همچنان که در سخت زایی به دلیل وجود مشکلات آبستنی در دو شاخ رحم مادیان نیز ترسیم شده است.

اگرچه برخی از سازوکارهای مامایی بدون تغییر باقی مانده اند، اصلاحات مهمی از تاریخ چاپ اول کتاب بوجود آمده است. استفاده از ثبت اسکیننگ فراصوتی (اولتراسونوگرافیک) در مامایی دامپزشکی به صورت نه چندان مشروح در چاپ اول این کتاب آمده بود. توسعه فراوانی در کاربرد این سازوکار از آن تاریخ به بعد به وجود آمده است. اولتراسونوگرافی در حال حاضر یکی از وسایل اصلی برای ماماها دامپزشک امروزی محسوب شده و در شرایط متفاوتی مورد استفاده قرار می گیرد. این روش از اهمیت ویژه ای در تشخیص آبستنی و جنبه های مراقبت قبل از زایمان برخوردار است. در بسیاری از گونه ها، رویان، قسمت هایی از جفت، و مایعات مربوط به آن رامی توان با اولتراسونوگرافی مورد پایش قرار داد. این موضوع بویژه در مواردی که آبستنی در خطر باشد اهمیتی ویژه دارد. طولانی شدن آبستنی می تواند در بسیاری از گونه ها مسأله ساز شده و در بسیاری از موارد نیز برای جنین و همچنین مادر خطرناک باشد. اولتراسونوگرافی روشی است مؤثر برای پایش جنین در چنین مواردی. معاینه کامل بالینی و تشخیص دقیق، از پایه های اصلی درمان مؤثر هستند. اولتراسونوگرافی به دامپزشک ماما اجازه می دهد که ارزیابی سریعی از وضعیت حیاتی جنین به دست آورد. آزمون های سریع بیوشیمیایی و آندوکرین خون که در حال حاضر در دسترس می باشند دامپزشک را قادر می سازد که علاوه بر آنچه که از معاینات بالینی بدست آورده،

ارزیابی مشروح تری نیز از سلامت مادر داشته باشد.

تعدادی از داروهای هوشبری جدید و ایمن تر پس از انتشار اولین چاپ کتاب به بازار معرفی شده است. آنالژی به طور معمول پس از عمل سزارین و همچنین پس از تمامی دستکاریهای معمول در مامایی در تمامی گونه ها باید اعمال شود. مشروح داروهای آنالژسیک با دوزهای متعارف آن برای تمامی گونه ها در این کتاب آمده است. پیشرفتهایی نیز در مورد اطلاعات اندوکرینولوژیک ما به ویژه در حیوانات کوچک حاصل آمده است. در نتیجه این پیشرفتهای، تعدادی از داروهای جدید به بازار آمده است، اگرچه مجوز مصرف در تمامی کشورها را ندارد. مثالهایی از این داروهای جدید عبارتند از cabergoline و aglepristone که برای خاتمه دادن به آبستنی سگ بکارمی روند.

یکی از خصوصیات چاپ دوم، افزودن دستنامه های مامایی در بخش های مختلفی از کتاب است که با سخت زایی در حیوانات کوچک و بزرگ مرتبط است. امید است که این دستنامه ها خلاصه مفیدی از نوشتار فراهم آورد و همچنین راه سریعی برای دسترسی به اطلاعات حیاتی در هر مورد فوریتی باشد.

صاحبان دام، انتظار و تقاضای روزافزونی از حرفه دامپزشکی برای کسب مهارتهای بیشتر دارند. تحت فشارهای شدیدی که موارد مامایی به حرفه وارد می آورد، دانشجویان، دانش آموختگان، و اساتیدی با تجربه بیشتر ممکن است تحت تأثیر قرار گیرند. تعداد زیادی از خوانندگان، توصیه هایی را که در چاپ اول در باره برخورد با موارد مامایی آمده بوده، بسیار مفید یافته اند. امید است که چاپ دوم کتاب از نظر عملی راهنمای خوبی برای کسانی باشد که به حرفه مامایی دامپزشکی مشغول هستند بوده و توصیه هایی که متضمن ایمنی و برداشت های ملموس است را تامین کند.

Peter GG Jackson, Cambridge 2004

مترجم دکتر امیر هوشنگ فلاح راد

مقدمه مترجمان

هدف این کتاب توضیح دادن برخی از مسائل مربوط به مامائی دامپزشکی است که دامپزشکان به آنها برخورد می کنند. در این ارتباط راههائی جهت برطرف کردن این مسائل در دامداری، اصطیل، در منزل و یا در هنگام جراحی ارائه شده است. این امید وجود دارد که محتوای کتاب در این رشته جالب دامپزشکی مفید واقع شود. همچنین امیدواریم که صاحبان حیوانات و خود حیوانات نیز سودی از این راه ببرند.

در این کتاب زایمان طبیعی در گونه های اهلی توضیح داده شده، بیماریهای آبستنی تهدید کننده زندگی جنین ها و یا مادران و رهیافت های بالینی این بیماریها در بخش های اولیه مورد بحث قرار گرفته. مسائل مربوط به سخت زائی در گونه های اهلی، میزان وقوع، دلایل، مطالعات و درمان سخت زائی بطور مشروح ذکر شده است. مراقبت پس از زایمان در حیوانات کوچک در بخش های میانی مورد بحث قرار گرفته و توصیه هائی نیز داده شده. در بخش های پایانی، عمل سزارین در تمامی گونه ها همچنین فیتوتومی، در گونه های بزرگتر و مسائل پس از زایمان در حیوانات بزرگ و کوچک بحث شده. در آخر، جلوگیری از سخت زائی از جمله روش های القاء زایمان پوشش داده شده است.

تصاویر موضوعات نوینی مانند Eclampsia و تب شیر در سگ، و ارزیابی گردن رحم در موارد Ringwomb در گوسفند، رهیافت شکمی - جانبی در عمل سزارین گاو و مشکلات آبستنی در دو شاخ رحم مادین نیز نشان داده شده است. روش اسکیننگ و ثبت فراصوتی که از اهمیت ویژه ای در تشخیص آبستنی و جنبه های مراقبت قبل از زایمان برخوردار است همچنین پایش رویان، قسمت هائی از جفت، و مایعات مربوط به آن با دستگاه فراصوتی در مواردی که آبستنی در خطر است در این کتاب آورده شده. آزمون های سریع بیوشیمیائی و آندوکرین خون، کاربرد تعدادی از داروهای هوشبری جدید و ایمن تر، استفاده از داروهای آنالژسیک با دوزهای متعارف آن برای تمامی گونه ها پس از عمل سزارین و دستکاریهای معمول در مامائی بطور مشروح در این کتاب آمده است.

از خصوصیات دیگر چاپ دوم افزودن چک لیست‌های مامائی است که خلاصه مفیدی از نوشتار فراهم آورد و همچنین راه سریعی برای دسترسی به اطلاعات حیاتی در هر مورد می باشد. تصاویر بسیار جالب و گویای آن نیز از مشخصات این کتاب می باشد.

دکتر امیر هوشنگ فلاح راد
دکتر مسعود طالب خان گروسی
دکتر نیما فرزانه
پاییز ۱۳۸۷

Prees.um.ac.ir